

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

της 6ης Ιουνίου 2000 *

Στην υπόθεση C-35/98,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Hoge Raad der Nederlanden (Κάτω Χώρες) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Staatssecretaris van Financiën

και

B. G. M. Verkooijen,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 88/361/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 1988, για τη θέση σε εφαρμογή του άρθρου 67 της Συνθήκης (ΕΕ L 178, σ. 5), καθώς και των άρθρων 6 και 52 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησεως, άρθρων 12 ΕΚ και 43 ΕΚ),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, J. C. Moitinho de Almeida, L. Sevón και R. Schintgen, προέδρους τμήματος, P. J. G. Karteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, P. Jann, H. Ragnemalm, M. Wathelet (εισηγητή) και F. Macken, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. La Pergola

γραμματέας: D. Louterman-Hubeau, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- ο B. G. M. Verkoijen, εκπροσωπούμενος από τον F. E. Dekker, φορολογικό σύμβουλο,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. G. Lammers, αναπληρωτή νομικό σύμβουλο,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον G. De Bellis, avvocato dello Stato,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον J. E. Collins, Treasury Solicitor, επικουρούμενο από τον R. Singh, barrister,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον E. Mennens, κύριο νομικό σύμβουλο, και την H. Michard, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον Μ. Α. Fierstra, προϊστάμενο του τμήματος ευρωπαϊκού δικαίου του Υπουργείου Εξωτερικών, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον S. Seam, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, της Ιταλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον G. De Bellis, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από τον J. E. Collins, επικουρούμενο από τον R. Singh, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον E. Mennens και την H. Michard, κατά τη συνεδρίαση της 23ης Μαρτίου 1999,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 24ης Ιουνίου 1999,

έχοντας υπόψη τη διάταξη περί επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας της 17ης Σεπτεμβρίου 1999,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του B. G. M. Verkoijen, εκπροσωπούμενου από τον F. E. Dekker, της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον Μ. Α. Fierstra, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον S. Seam, της Ιταλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον G. De Bellis, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από τον J. E. Collins, επικουρούμενο από τον R. Singh, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον E. Mennens και την H. Michard, κατά τη συνεδρίαση της 30ής Νοεμβρίου 1999,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Δεκεμβρίου 1999,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διάταξη της 11ης Φεβρουαρίου 1998, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 13 Φεβρουαρίου 1998, το Hoge Raad der Nederlanden υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 88/361/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 1988, για τη θέση σε εφαρμογή του άρθρου 67 της Συνθήκης (ΕΕ L 178, σ. 5), καθώς και των άρθρων 6 και 52 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρων 12 ΕΚ και 43 ΕΚ).
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυσαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Staatssecretaris van Financiën (Ολλανδού Υφυπουργού Εξωτερικών) και του B. G. M. Verkooijen, υπηκόου Κάτω Χωρών, σχετικά με την άρνηση παροχής στον τελευταίο αυτό της απαλλαγής από τον φόρο εισοδήματος για τα μερίσματα που εισέπραξε από μετοχές εταιρίας εγκατεστημένης σε κράτος μέλος εκτός του Βασιλείου των Κάτω Χωρών.

Το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο

- 3 Την εποχή στην οποία ανάγονται τα πραγματικά περιστατικά της κύριας υποθέσεως, ο φόρος εισοδήματος στις Κάτω Χώρες ρυθμιζόταν από τον Wet op de inkomstenbelasting 1964 (νόμο του 1964 περί φορολογίας εισοδήματος, όπως ίσχυε πριν από το 1997, στο εξής: νόμος περί φορολογίας εισοδήματος).
- 4 Κατά το άρθρο 24 του νόμου περί φορολογίας εισοδήματος, τα εισοδήματα από περιουσιακά στοιχεία, περιλαμβανομένων των μερισμάτων και άλλων εσόδων από μετοχές, υπέκειντο σε φόρο εισοδήματος. Οι φορολογούμενοι που υπέβαλλαν τη φορολογική τους δήλωση στις Κάτω Χώρες υπεχρεούντο επομένως να περιλάβουν στο φορολογητέο εισοδήματά τους τα εισπραχθέντα μερίσματα ως «εισοδήματα από περιουσιακά στοιχεία».

5 Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι μόνον τα φυσικά πρόσωπα υπόκεινται στον ολλανδικό φόρο εισοδήματος (*inkomstenbelasting*), πράγμα που σημαίνει ότι η παρούσα υπόθεση αφορά μόνον τη διανομή μερισμάτων σε φυσικά πρόσωπα.

6 Ο φόρος εισοδήματος που οφείλεται για τα μερίσματα που διανέμονται από εγκατεστημένες στις Κάτω Χώρες εταιρίες παρακρατείται στην πηγή: ο παρακρατούμενος αυτός φόρος ονομάζεται φόρος επί των μερισμάτων. Η μέθοδος παρακρατήσεως αυτού του φόρου εκτίθεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, του *Wet op de dividendbelasting 1965* [νόμου του 1965 περί φόρου επί των μερισμάτων, *Stbl.* (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως των Κάτω Χωρών) 1965, σ. 621, στο εξής: νόμος περί φόρου επί των μερισμάτων], κατά το οποίο:

«Ένας άμεσος φόρος, ο οποίος ονομάζεται “φόρος επί των μερισμάτων”, επιβάλλεται σε όποιον, άμεσα ή έμμεσα, αποκτά εισόδημα από μετοχές ή εταιρικά μερίδια, προνομιούχες μερίδες και ομολογίες εγκατεστημένων στις Κάτω Χώρες ανωνύμων εταιριών, εταιριών περιορισμένης ευθύνης, ετερορρυθμων και άλλων εταιριών, των οποίων το κεφάλαιο είναι κατανεμημένο εν όλω ή εν μέρει σε μετοχές ή εταιρικά μερίδια».

7 Ο φόρος επί των μερισμάτων μπορεί να είναι οριστικός. Αυτό συμβαίνει ιδίως όταν τα μερίσματα από μετοχές μιας εγκατεστημένης στις Κάτω Χώρες εταιρίας καταβάλλονται σε πρόσωπο που δεν υπόκειται στον ολλανδικό φόρο εισοδήματος.

8 Αντιθέτως, όταν τέτοια μερίσματα καταβάλλονται σε πρόσωπο υποκείμενο στον ολλανδικό φόρο εισοδήματος, ο φόρος επί των μερισμάτων αποτελεί, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 63, παράγραφος 1, του νόμου περί φορολογίας εισοδήματος, προκαταβολή (*voorheffing*) του φόρου εισοδήματος. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15 του *Algemene wet inzake rijksbelastingen* (γενικού νόμου για τους κρατι-

κούς φόρους), κατά την εκκαθάριση του φόρου επί του συνολικού εισοδήματος, αυτή η προκαταβολή συνυπολογίζεται στον φόρο που οφείλεται για το συνολικό εισόδημα.

- 9 Το άρθρο 47b του νόμου περί φορολογίας εισοδήματος απαλλάσσει τα μερίσματα, μέχρι ορισμένου ύψους, από τον φόρο εισοδήματος. Αυτή η απαλλαγή εφαρμόζεται για το εισόδημα από μετοχές ή εταιρικά μερίδια επί του οποίου έχει παρακρατηθεί ο ολλανδικός φόρος επί των μερισμάτων, πράγμα που, δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 1, του νόμου για τον φόρο επί των μερισμάτων, ισοδυναμεί με το εισόδημα από μετοχές ή εταιρικά μερίδια εταιριών εγκατεστημένων στις Κάτω Χώρες. Ενώ αρχικώς η απαλλαγή ανερχόταν σε 500 ολλανδικά φιορίνια (NLG), αργότερα αυξήθηκε μέχρι το ποσό των 1 000 NLG (με δυνατότητα να ανέλθει στο ποσό των 2 000 NLG για τους εγγάμους) κατ' εφαρμογήν του νόμου της 6ης Σεπτεμβρίου 1985 (*Stbl.* 1985, σ. 504).
- 10 Το άρθρο 47b του νόμου για τον φόρο εισοδήματος, όπως ίσχυε κατά το επίμαχο χρονικό διάστημα, όριζε:
- «1. Η απαλλαγή των μερισμάτων εφαρμόζεται στο εισόδημα από μετοχές ή εταιρικά μερίδια που θεωρείται εισόδημα για τον καθορισμό του ακαθάριστου εισοδήματος και επί του οποίου παρακρατήθηκε ο φόρος επί των μερισμάτων ή δεν παρακρατήθηκε δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, του *Wet op de dividendbelasting* του 1965. Τα μερίσματα απαλλάσσονται μέχρι το ποσό των 1 000 NLG, χωρίς πάντως να μπορούν να υπερβούν το προαναφερθέν ύψος εισοδήματος, μειωμένο κατά τις σχετικές δαπάνες, πλην των τόκων από χρέη και των συνδεομένων με δάνεια δαπανών.

(...)

3. Το αναφερόμενο στις παραγράφους 1 και 2 ποσό των 1 000 NLG αυξάνεται σε 2 000 NLG, εφόσον πρόκειται για φορολογούμενο στον οποίο καταλογίζονται τα στοιχεία του εισοδήματος του συζύγου του που αναφέρονται στο άρθρο 5, παράγραφος 1».

11 Από το ιστορικό της θεσπίσεως αυτής της διατάξεως προκύπτει ότι η απαλλαγή των μερισμάτων — και ο περιορισμός ότι η απαλλαγή αυτή ισχύει μόνο για τα μερίσματα από μετοχές εγκατεστημένων στις Κάτω Χώρες εταιριών — εξυπηρετούσε διπτό σκοπό: πρώτον, η απαλλαγή θεσπίστηκε ως μέτρο για την αύξηση των ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων και για την παροχή κινήτρων για την αύξηση του ενδιαφέροντος των ιδιωτών για τις ολλανδικές μετοχές· δεύτερον, η απαλλαγή αποσκοπούσε, ιδίως όσον αφορά τους μικρούς επενδυτές, στην εν μέρει αντιστάθμιση της διπλής φορολογίας που θα συνεπαγόταν, στο πλαίσιο του φορολογικού συστήματος των Κάτω Χωρών, η επιβολή αφενός του φόρου εταιριών, που πλήττει τα κέρδη των εταιριών, και, αφετέρου, του φόρου επί του εισοδήματος του ιδιώτη μετόχου, φόρου που πλήττει τα διανεμόμενα από τις εταιρίες αυτές μερίσματα.

Η διαφορά της κύριας δίκης

12 Το 1991 ο B. G. M. Verkoijen κατοικούσε στις Κάτω Χώρες και εργαζόταν ως μισθωτός στην εταιρία διανομής πετρελαιοειδών Fina Nederland BV, η οποία ελέγχεται έμμεσα από την εγκατεστημένη στο Βέλγιο και εισηγμένη στο χρηματιστήριο ανώνυμη εταιρία Petrofina NV.

13 Στο πλαίσιο ενός προγράμματος αποταμιεύσεως εργαζομένων (werk-nemerssparingplan), ανοιχτό σε όλους τους εργαζομένους του ομίλου, ο B. G. M. Verkoijen απέκτησε μετοχές της εταιρίας Petrofina NV. Για τις μετοχές του αυτές έλαβε το 1991 μερίσματα, τα οποία ισούνταν, κατόπιν μετατροπής σε φιορίνια, με 2 337 NLG περίπου, από τα οποία παρακρατήθηκε στην πηγή το 25 % ως φόρος στο Βέλγιο. Στη δήλωσή του για τη φορολογία εισοδήματος, που υπέβαλε στις Κάτω Χώρες για το 1991, ο B. G. M. Verkoijen περιέλαβε τα μερίσματα αυτά στο φορολογητέο εισόδημά του.

- 14 Στο πλαίσιο της φορολογήσεως του εισοδήματος του B. G. M. Verkooijen, ο έφορος δεν εφάρμοσε την απαλλαγή για τα μερίσματα, εκτιμώντας ότι ο B. G. M. Verkooijen δεν την εδικαιούτο, διότι τα μερίσματα που είχε εισπράξει από την Petrofina NV δεν είχαν υποβληθεί στον ολλανδικό φόρο επί των μερισμάτων. Στο εκκαθαριστικό σημείωμα του φόρου εισοδήματος και των εισφορών στο γενικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης του πληθυσμού (volksverzekeringen) του B. G. M. Verkooijen για το έτος 1991 αναφερόταν επομένως ως φορολογητέο εισόδημα το ποσό των 166 697 NLG, στο οποίο περιλαμβανόταν το σύνολο των μερισμάτων που του είχαν καταβληθεί από την εταιρία Petrofina.
- 15 Ο B. G. M. Verkooijen υπέβαλε αίτηση θεραπείας κατά του εκκαθαριστικού σημειώματος, ισχυριζόμενος ότι το μερίσμα που είχε εισπράξει έπρεπε να απαλλαγεί από τον φόρο εισοδήματος, μέχρι το ποσό των 2 000 NLG (διότι ήταν έγγαμος), κατά το άρθρο 47b, παράγραφοι 1 και 3, του νόμου περί φορολογίας εισοδήματος.
- 16 Ο έφορος απέρριψε την προαναφερθείσα αίτηση θεραπείας και ο B. G. M. Verkooijen προσέφυγε κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως ενώπιον του Gerechtshof te 's-Gravenhage. Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι ο περιορισμός της εφαρμογής της απαλλαγής των μερισμάτων από τον φόρο στα εισοδήματα μόνο που προέρχονται από μετοχές και εταιρικά μερίδια στα οποία έχει ήδη επιβληθεί ο ολλανδικός φόρος επί των μερισμάτων αντίκειται στο άρθρο 52 και στο άρθρο 58 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 48 ΕΚ), καθώς και στην οδηγία 88/361. Κατά συνέπεια, ακύρωσε την απόφαση του εφόρου και μεταρρύθμισε το εκκαθαριστικό σημείωμα, ώστε ο φόρος να υπολογισθεί επί φορολογητέου εισοδήματος 164 697 NLG.
- 17 Ο Staatssecretaris van Financiën (Υφυπουργός Οικονομικών) άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως του Gerechtshof te 's-Gravenhage ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

Οι εφαρμοστέες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου

- 18 Δεδομένου ότι τα επίμαχα πραγματικά περιστατικά έλαβαν χώρα πριν από τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η διάταξη της Συνθήκης που είχε εφαρμογή κατά τον χρόνο των επίμαχων περιστατικών επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων ήταν το άρθρο 67 της Συνθήκης ΕΟΚ (που καταργήθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ). Το άρθρο αυτό είχε ως εξής:

«Τα κράτη μέλη καταργούν προοδευτικώς μεταξύ τους, κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου και κατά το μέτρο που είναι αναγκαίο για την καλή λειτουργία της κοινής αγοράς, τους περιορισμούς στην κίνηση των κεφαλαίων που ανήκουν σε πρόσωπα τα οποία έχουν κατοικία εντός των κρατών μελών, όπως και τις διακρίσεις μεταχειρίσεως που βασίζονται στην ιθαγένεια ή στην κατοικία των μερών ή στον τόπο της επενδύσεως.»

- 19 Η διάταξη αυτή υλοποιήθηκε με διάφορες οδηγίες, μεταξύ των οποίων και η εφαρμοστέα κατά τον κρίσιμο χρόνο οδηγία 88/361.

- 20 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη καταργούν τους περιορισμούς των κινήσεων κεφαλαίων που πραγματοποιούνται μεταξύ των κατοίκων των κρατών μελών, με την επιφύλαξη των κατωτέρω διατάξεων. Για την ευχερέστερη εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, οι κινήσεις κεφαλαίων ταξινομούνται σύμφωνα με την ονοματολογία του παραρτήματος Ι.»

- 21 Μεταξύ των κινήσεων κεφαλαίων που απαριθμούνται στο παράρτημα I της οδηγίας 88/361 αναφέρονται:

«I. Άμεσες επενδύσεις

(...)

- 2) Συμμετοχή σε νέες ή υφιστάμενες επιχειρήσεις με σκοπό τη δημιουργία ή τη διατήρηση σταθερών οικονομικών δεσμών

(...)

III. Πράξεις επί τίτλων που είναι συνήθως διαπραγματεύσιμοι στην αγορά κεφαλαίων (μη συμπεριλαμβανομένων των κατηγοριών I, IV και V)

(...)

A. Συναλλαγές επί τίτλων στις αγορές κεφαλαίων

(...)

2) Απόκτηση από κατοίκους [ημεδαπής] ξένων τίτλων που είναι διαπραγματεύσιμοι στο χρηματιστήριο

(...)

22 Στην εισαγωγή του παραρτήματος I, τελευταίο εδάφιο, διευκρινίζεται ότι η απαρίθμηση των κινήσεων κεφαλαίων δεν είναι περιοριστική:

«Η παρούσα ονοματολογία δεν περιορίζει την έννοια της κίνησης κεφαλαίων, εξ ου και η ύπαρξη του σημείου XIII — ΣΤ “Άλλες κινήσεις κεφαλαίων: Διάφορα”. Δεν μπορεί λοιπόν να θεωρηθεί ότι περιορίζει το πεδίο εφαρμογής της αρχής της πλήρους ελευθέρωσης των κινήσεων κεφαλαίων όπως διατυπώνεται στο άρθρο 1 της παρούσας οδηγίας.»

23 Η διάταξη του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 88/361 ορίζει:

«Τα κράτη μέλη θέτουν σε εφαρμογή τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο την 1η Ιουλίου 1990. Ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή περί αυτού. Τα κράτη μέλη γνωστοποιούν επίσης, το αργότερο κατά τη στιγμή της ενάρξεως ισχύος τους, κάθε νέο μέτρο ή κάθε τροποποίηση των διατάξεων που ρυθμίζουν τις κινήσεις κεφαλαίων που απαριθμούνται στο παράρτημα I.»

Τα προδικαστικά ερωτήματα

24 Υπό αυτές τις συνθήκες το Hoge Raad der Nederlanden αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Έχει το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 88/361/ΕΟΚ, σε συνδυασμό με τον τίτλο I, σημείο 2, του παραρτήματος I της οδηγίας, την έννοια ότι, εν όψει του άρθρου 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, απαγορεύεται από την 1η Ιουλίου 1990 ο περιορισμός που απορρέει από διάταξη της νομοθεσίας περί φορολογίας εισοδήματος, η οποία απαλλάσσει τα μερίσματα μέχρι ορισμένο ύψος από τον φόρο εισοδήματος των μετόχων, περιορίζει όμως την εφαρμογή της απαλλαγής αυτής στα μερίσματα μόνο που διανέμονται από εγκατεστημένες σ' αυτό το κράτος μέλος εταιρίες;

- 2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο ερώτημα 1: Έχουν τα άρθρα 6 και/ή 52 της Συνθήκης ΕΚ την έννοια ότι μια περιοριστική διάταξη όπως αυτή που περιγράφεται στο ερώτημα 1 είναι ασυμβίβαστη με τα άρθρα αυτά;

- 3) Επηρεάζεται η απάντηση στα ανωτέρω ερωτήματα από το αν η εφαρμογή μιας τέτοιας διατάξεως περί απαλλαγής ζητείται από συνήθη μέτοχο ή από εργαζόμενο (θυγατρικής εταιρίας) ο οποίος κατέχει τις εν λόγω μετοχές στο πλαίσιο προγράμματος αποταμιεύσεως εργαζομένων (werknemerssparing);»

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 25 Με το πρώτο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν εάν το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 88/361 απαγορεύει νομοθετική διάταξη κράτους μέλους που, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, εξαρτά την απαλλαγή από τον φόρο εισοδήματος, στον οποίο υπόκεινται τα μερίσματα που διανέμονται σε μετόχους φυσικά πρόσωπα, από την προϋπόθεση ότι τα εν λόγω μερίσματα διανέμονται από εταιρίες που έχουν την έδρα τους στο εν λόγω κράτος μέλος.
- 26 Πρέπει, κατ' αρχάς, να εξακριβωθεί εάν η εκ μέρους υπηκόου κράτους μέλους που κατοικεί στο κράτος αυτό εισπραξη μερισμάτων από μετοχές μιας εδρεύουσας σε άλλο κράτος μέλος εταιρίας εμπίπτει στην οδηγία 88/361, που θέτει σε εφαρμογή το άρθρο 67 της Συνθήκης.
- 27 Συναφώς, μολονότι η Συνθήκη δεν ορίζει την έννοια των κινήσεων κεφαλαίων, το παράρτημα I της οδηγίας 88/361 περιέχει μη περιοριστική απαρίθμηση των πράξεων που συνιστούν κινήσεις κεφαλαίων υπό την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας.
- 28 Μολονότι η εισπραξη μερισμάτων δεν αναφέρεται ρητώς στην ονοματολογία του παραρτήματος της οδηγίας 88/361 ως «κίνηση κεφαλαίων», η εισπραξη αυτή προϋποθέτει εντούτοις απαραίτητως τη συμμετοχή σε νέες ή υφιστάμενες επιχειρήσεις, την οποία αφορά ο τίτλος I, σημείο 2, της ονοματολογίας.
- 29 Εξάλλου, στο μέτρο που, στο πλαίσιο της κύριας δίκης, η εταιρία που διανέμει μερίσματα έχει την έδρα της σε άλλο κράτος μέλος και όχι στο Βασίλειο των Κάτω Χωρών και είναι εισηγμένη στο χρηματιστήριο αξιών, η εισπραξη μερισμάτων από μετοχές της εταιρίας αυτής από Ολλανδό υπήκοο μπορεί εξίσου να υπαχθεί στην «Απόκτηση από κατοίκους [ημεδαπής] ξένων τίτλων που είναι διαπραγματεύσιμοι στο χρηματιστήριο», την οποία αφορά ο τίτλος III A, σημείο 2, της ονοματολογίας,

όπως υποστήριξαν τόσο ο B. G. M. Verkooyen και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου όσο και η Επιτροπή. Μια τέτοια πράξη είναι συνεπώς αργήκτως συνδεδεμένη με τις κινήσεις κεφαλαίων.

- 30 Κατά συνέπεια, η εκ μέρους υπηκόου κράτους μέλους που κατοικεί εντός του κράτους αυτού είσπραξη μερισμάτων από μετοχές εταιρίας εδρεύουσας σε άλλο κράτος μέλος εμπίπτει στην οδηγία 88/361.
- 31 Δεύτερον, πρέπει να εξεταστεί εάν η άρνηση κράτους μέλους να απαλλάξει τους υπηκόους του από τη φορολογία των μερισμάτων που διανέμουν εταιρίες που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος συνιστά περιορισμό στις κινήσεις κεφαλαίων κατά την έννοια του άρθρου 1 της οδηγίας 88/361.
- 32 Πρέπει εκ προοιμίου να υπομνησθεί, πρώτον, ότι, καίτοι η άμεση φορολογία εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, τα κράτη μέλη πρέπει πάντως να ασκούν την αρμοδιότητα αυτή τηρώντας το κοινοτικό δίκαιο (αποφάσεις της 11ης Αυγούστου 1995, C-80/94, Wielockx, Συλλογή 1995, σ. I-2493, σκέψη 16· της 16ης Ιουλίου 1998, C-264/96, ICI, Συλλογή 1998, σ. I-4695, σκέψη 19· της 29ης Απριλίου 1999, C-311/97, Royal Bank Of Scotland, Συλλογή 1999, σ. I-2651, σκέψη 19).
- 33 Δεύτερον, με την εφαρμοστέα κατά το κρίσιμο στην κύρια δίκη χρονικό διάστημα οδηγία 88/361 πραγματοποιήθηκε η πλήρης ελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων και για την επίτευξη αυτού του σκοπού επιβλήθηκε στα κράτη μέλη, με το άρθρο 1, παράγραφος 1, η υποχρέωση να καταργήσουν όλους τους περιορισμούς στις κινήσεις κεφαλαίων. Το άμεσο αποτέλεσμα αυτής της διατάξεως αναγνωρίστηκε από το Δικαστήριο με την απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 1995, C-358/93 και C-416/93, Bordessa κ.λπ. (Συλλογή 1995, σ. I-361, σκέψη 33).

- 34 Μια νομοθετική διάταξη όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη έχει ως αποτέλεσμα να αποτρέπει τους υπηκόους κράτους μέλους που έχουν κατοικία εντός των Κάτω Χωρών από το να επενδύουν τα κεφάλαιά τους σε εταιρίες που έχουν την έδρα τους σε άλλο κράτος μέλος. Προκύπτει άλλωστε σαφώς από το ιστορικό της θεσπίσεως της διατάξεως αυτής ότι η απαλλαγή των μερισμάτων από τον φόρο και ο περιορισμός της εφαρμογής της απαλλαγής στα μερίσματα μόνο από μετοχές εταιριών που έχουν την έδρα τους στις Κάτω Χώρες προβλέφθηκαν ακριβώς ως κίνητρο για την αύξηση των επενδύσεων των ιδιωτών στις εδρεύουσες στις Κάτω Χώρες εταιρίες, με σκοπό την αύξηση των ιδίων κεφαλαίων των εταιριών αυτών.
- 35 Μια τέτοια διάταξη έχει επίσης περιοριστικά αποτελέσματα έναντι των εγκατεστημένων σε άλλα κράτη μέλη εταιριών, καθόσον τις εμποδίζει να προσελκύουν κεφάλαια από τις Κάτω Χώρες, στο μέτρο που τα μερίσματα που διανέμουν οι εταιρίες αυτές στους κατοίκους των Κάτω Χωρών τυγχάνουν λιγότερο ευνοϊκής φορολογικής μεταχειρίσεως από τα μερίσματα που διανέμει οποιαδήποτε από τις εγκατεστημένες στις Κάτω Χώρες εταιρίες, οπότε οι μετοχές τους ή τα εταιρικά μερίδιά τους γίνονται λιγότερο ελκυστικά για τους έχοντες κατοικία εντός των Κάτω Χωρών επενδυτές από ό,τι οι μετοχές ή τα εταιρικά μερίδια των εδρευουσών σ' αυτό το κράτος μέλος εταιριών.
- 36 Υπό αυτές τις συνθήκες, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η εξάρτηση της χορηγήσεως, όσον αφορά τον φόρο εισοδήματος των μετόχων που είναι φυσικά πρόσωπα, ενός φορολογικού πλεονεκτήματος, όπως η απαλλαγή των μερισμάτων, από την προϋπόθεση της προελεύσεως των μερισμάτων από εγκατεστημένες στην ημεδαπή εταιρίες συνιστά περιορισμό της κινήσεως κεφαλαίων, ο οποίος απαγορεύεται από το άρθρο 1 της οδηγίας 88/361.
- 37 Κατά τις κυβερνήσεις που υπέβαλαν παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου, ακόμη και εάν υποτεθεί ότι μια εθνική διάταξη όπως η σχετική με την απαλλαγή των μερισμάτων συνιστά περιορισμό κατά την έννοια της οδηγίας 88/361, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, για την ερμηνεία του εφαρμοστέου κατά τον κρίσιμο χρόνο κοινοτικού δικαίου, η κοινοτική ρύθμιση που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1994, και συγκεκριμένα το άρθρο 73 Δ, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 58, παράγραφος 1, στοιχείο α', ΕΚ).

- 38 Η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει κατ' αρχάς ότι η τελευταία αυτή διάταξη αναγνωρίζει στα κράτη μέλη, ως εξαίρεση από την απαγόρευση κάθε περιορισμού στις κινήσεις κεφαλαίων μεταξύ των κρατών μελών, την οποία επιβάλλει το άρθρο 73 Β της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 56 ΕΚ), το δικαίωμα να εφαρμόζουν τις κρίσιμες διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας τους που διακρίνουν μεταξύ φορολογουμένων που δεν βρίσκονται στην ίδια κατάσταση όσον αφορά την κατοικία τους ή τον τόπο όπου είναι επενδεδυμένα τα κεφάλαιά τους. Από τη δήλωση αριθ. 7, που είναι προσαρτημένη στην τελική πράξη της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, προκύπτει ότι το άρθρο 73 Δ, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Συνθήκης επιτρέπει να διατηρηθεί σε ισχύ η διάκριση μεταξύ φορολογουμένων, ανάλογα με τον τόπο κατοικίας ή τον τόπο των επενδύσεών τους, εφόσον η διάκριση αυτή προβλεπόταν από τις εθνικές φορολογικές διατάξεις που ίσχυαν ήδη στα κράτη μέλη πριν από την έναρξη ισχύος της εν λόγω διατάξεως της Συνθήκης.
- 39 Στη συνέχεια, οι Κυβερνήσεις των Κάτω Χωρών και του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίζονται ότι τα άρθρα 73 Β έως 73 Ζ της Συνθήκης ΕΚ (το άρθρο 73 Γ της Συνθήκης ΕΚ αντικαταστάθηκε από το άρθρο 57 ΕΚ, το άρθρο 73 Ε της Συνθήκης ΕΚ καταργήθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και τα άρθρα 73 ΣΤ και 73 Ζ της Συνθήκης ΕΚ αντικαταστάθηκαν από τα άρθρα 59 ΕΚ και 60 ΕΚ), που θεσπίστηκαν με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, πρέπει να θεωρηθούν ότι συνιστούν πρόοδο στη διαδικασία ελευθερώσεως των κεφαλαίων ή, τουλάχιστον, ότι αναπαράγουν το προηγούμενο καθεστώς, με την «κωδικοποίηση» των ισχυουσών αρχών ή την αναγωγή τους σε «συνταγματικές αρχές»· δεν είναι δυνατόν να συμπάγονται οπισθοδρόμηση στον οικείο τομέα.
- 40 Κατά τις εν λόγω κυβερνήσεις επομένως, η αναγνωριζόμενη με το άρθρο 73 Δ, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Συνθήκης δυνατότητα εφαρμογής εθνικών φορολογικών διατάξεων που διακρίνουν μεταξύ φορολογουμένων ανάλογα με τον τόπο κατοικίας τους ή τον τόπο των επενδύσεών τους υφίστατο προ της θέσεως σε ισχύ αυτής της διατάξεως, και συγκεκριμένα υπό το καθεστώς της οδηγίας 88/361.
- 41 Όπως ισχυρίζονται οι εν λόγω κυβερνήσεις, μια νομοθετική διάταξη όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, που θεσπίζει, όσον αφορά την απαλλαγή των μερισμάτων από τον φόρο, διάκριση μεταξύ των φορολογουμένων που δεν βρίσκονται στην ίδια κατά-

σταση όσον αφορά τον τόπο όπου είναι επενδεδυμένα τα κεφάλαιά τους, δεν αντίκειται στο κοινοτικό δίκαιο.

- 42 Συναφώς, αφού τα πραγματικά περιστατικά είναι προγενέστερα της θέσεως σε ισχύ της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η συμφωνία μιας νομοθετικής διατάξεως όπως αυτή της κύριας δίκης πρέπει να εξεταστεί αποκλειστικά σε σχέση προς τις διατάξεις της Συνθήκης ΕΟΚ και της οδηγίας 88/361.
- 43 Άλλωστε πρέπει να σημειωθεί ότι η κατά το άρθρο 73 Δ, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Συνθήκης δυνατότητα των κρατών μελών να εφαρμόζουν τις σχετικές διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας τους οι οποίες διακρίνουν μεταξύ των φορολογουμένων που δεν βρίσκονται στην ίδια κατάσταση, όσον αφορά την κατοικία τους ή τον τόπο όπου είναι επενδεδυμένα τα κεφάλαιά τους, έχει ήδη αναγνωριστεί από το Δικαστήριο. Κατά τη νομολογία του, ήδη πριν από τη θέση σε ισχύ του άρθρου 73 Δ, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Συνθήκης, οι εθνικές φορολογικές διατάξεις όπως αυτές τις οποίες αφορά το εν λόγω άρθρο, κατά το μέτρο που θέσπιζαν ορισμένες διακρίσεις, που βασιζόνταν π.χ. στον τόπο κατοικίας των φορολογουμένων, μπορούσαν να είναι συμβατές με το κοινοτικό δίκαιο, εφόσον εφαρμόζονταν σε περιπτώσεις που δεν ήταν αντικειμενικώς συγκρίσιμες (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1995, C-279/93, Schumacker, Συλλογή 1995, σ. I-225) ή μπορούσαν να δικαιολογηθούν βάσει επιτακτικών λόγων δημοσίου συμφέροντος, και συγκεκριμένα της συνοχής του φορολογικού συστήματος (αποφάσεις της 28ης Ιανουαρίου 1992, C-204/90, Bachmann, Συλλογή 1992, σ. I-249, και C-300/90, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 1992, σ. I-305).
- 44 Εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 73 Δ, παράγραφος 3, της Συνθήκης ορίζει ότι οι εθνικές διατάξεις που αφορά το άρθρο 73 Δ, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεν μπορούν να συνιστούν ούτε μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ούτε συγκεκριμένο περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας των κεφαλαίων και των πληρωμών, η οποία ορίζεται στο άρθρο 73 Β.
- 45 Επιπλέον, το επιχείρημα ότι «τα μέτρα και οι διαδικασίες» των οποίων γίνεται μνεία στο άρθρο 73 Δ, παράγραφος 3, της Συνθήκης δεν αφορούν την παράγραφο 1, στοιχείο α', όπου αναφέρεται ο όρος «διατάξεις», στερείται σημασίας. Εκτός του ότι η

διάκριση μεταξύ «μέτρων» και «διατάξεων» είναι δυσχερής, οι όροι «μέτρα και διαδικασίες» δεν υπάρχουν πουθενά στην παράγραφο 2, παρά το γεγονός ότι το άρθρο 73 Δ, παράγραφος 3, παραπέμπει ρητώς σε αυτή την παράγραφο.

- 46 Επομένως, πρέπει να εξεταστεί εάν ο περιορισμός στις κινήσεις κεφαλαίων που απορρέει από νομοθετική διάταξη όπως η επίμαχη στην κύρια υπόθεση μπορεί να δικαιολογηθεί αντικειμενικώς βάσει επιτακτικού λόγου γενικού συμφέροντος.
- 47 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστήριξε, πρώτον, ότι μια νομοθετική διάταξη όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δικαιολογείται λόγω της προθέσεως ενισχύσεως της οικονομίας της χώρας, μέσω της παροχής κινήτρων για την πραγματοποίηση από τους ιδιώτες επενδύσεων σε εταιρίες εδρεύουσες στις Κάτω Χώρες.
- 48 Αρχεί να υπενθυμιστεί συναφώς ότι, κατά πάγια νομολογία, κανείς σκοπός αμγώς οικονομικής φύσεως δεν μπορεί να δικαιολογήσει την επιβολή περιορισμών σε θεμελιώδη ελευθερία που καθιερώνει η Συνθήκη (αποφάσεις της 28ης Απριλίου 1998, C-120/95, Decker, Συλλογή 1998, σ. I-1831, σκέψη 39, και C-158/96, Kohll, Συλλογή 1998, σ. I-1931, σκέψη 41).
- 49 Δεύτερον, όλες οι κυβερνήσεις που υπέβαλαν παρατηρήσεις ισχυρίστηκαν ότι ο περιορισμός της εφαρμογής της απαλλαγής των μερισμάτων από τον φόρο στα μερίσματα που διανέμουν οι εδρεύουσες στις Κάτω Χώρες εταιρίες δικαιολογείται λόγω της ανάγκης διατηρήσεως της συνοχής του ολλανδικού φορολογικού συστήματος.

- 50 Κατά τη γνώμη τους, η απαλλαγή των μερισμάτων από τον φόρο αποσκοπεί στην εν μέρει αντιστάθμιση των αποτελεσμάτων της διπλής φορολογίας που θα συνεπαγόταν — από οικονομική άποψη — η επιβολή αφενός του φόρου εταιριών, που πλήττει τα κέρδη της εταιρίας, και αφετέρου του φόρου επί του εισοδήματος του φυσικού προσώπου που είναι μέτοχος της εταιρίας, φόρου που πλήττει τα ίδια κέρδη, τα οποία έχουν διανεμηθεί υπό μορφή μερισμάτων.
- 51 Κατά τις κυβερνήσεις αυτές, η απαλλαγή των μερισμάτων ισχύει μόνο για τους φορολογούμενους που εισπράττουν μερίσματα από μετοχές εταιριών που έχουν την έδρα τους στις Κάτω Χώρες, αφού μόνο τα κέρδη των εταιριών αυτών υπόκεινται στην ολλανδική φορολογία. Εάν η εταιρία που διανέμει μερίσματα είναι εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος, τα κέρδη της φορολογούνται στο άλλο αυτό κράτος μέλος, οπότε δεν υπάρχει διπλή φορολογία στις Κάτω Χώρες της οποίας τα αποτελέσματα να πρέπει να αντισταθμιστούν.
- 52 Η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστήριξε επίσης, κατά την προφορική διαδικασία, ότι ο φόρος που επιβάλλεται επί των κερδών των εταιριών από τις φορολογικές αρχές άλλου κράτους εκτός από το Βασίλειο των Κάτω Χωρών δεν μπορεί να αντισταθμίζεται με την απαλλαγή από τον φόρο των μερισμάτων που διανέμονται στους κατοικούντες στις Κάτω Χώρες μετόχους των εταιριών αυτών, διότι αυτό θα συνεπαγόταν αυτομάτως απώλεια εσόδων για το Ολλανδικό Δημόσιο, το οποίο δεν εισπράττει τον φόρο επί των κερδών των εταιριών που διανέμουν τα μερίσματα.
- 53 Με το ίδιο σκεπτικό, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστήριξε ότι, εάν οι ολλανδικές φορολογικές αρχές έπρεπε να απαλλάσσουν από τον φόρο τα μερίσματα από μετοχές εταιριών που είναι εγκατεστημένες εκτός των Κάτω Χωρών, τα μερίσματα αυτά θα εξέφευγαν εντελώς της φορολογήσεως στις Κάτω Χώρες.
- 54 Η Ολλανδική Κυβέρνηση προσέθεσε ακόμη ότι η απαλλαγή των μερισμάτων που θα ίσχυε για τους φορολογούμενους που είναι μέτοχοι εταιριών που έχουν την έδρα τους

σε άλλα κράτη μέλη θα παρείχε στους εν λόγω φορολογουμένους διπλό πλεονέκτημα, καθόσον θα μπορούσαν να τυγχάνουν φορολογικής εκπτώσεως τόσο στο κράτος μέλος όπου καταβάλλεται το μέρισμα όσο και σε αυτό όπου εισπράττεται, δηλαδή στις Κάτω Χώρες.

- 55 Τα επιχειρήματα αυτά δεν μπορούν να γίνουν δεκτά.
- 56 Όσον αφορά την ανάγκη προστασίας της συνοχής του ολλανδικού φορολογικού συστήματος, επισημαίνεται ότι, αν και το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι η ανάγκη διασφάλισης της συνοχής ενός φορολογικού συστήματος μπορεί να δικαιολογήσει ρύθμιση περιορίζουσα τις θεμελιώδεις ελευθερίες (προαναφερθείσες αποφάσεις *Bachmann* και *Επιτροπή κατά Βελγίου*), πάντως αυτό δεν συμβαίνει στη συγκεκριμένη περίπτωση.
- 57 Πράγματι, στις προαναφερθείσες υποθέσεις *Bachmann* και *Επιτροπή κατά Βελγίου*, όπου επρόκειτο για έναν και μόνο φορολογούμενο, υπήρχε άμεσος σύνδεσμος ανάμεσα στην παροχή ενός φορολογικού πλεονεκτήματος και στην αντιστάθμιση του πλεονεκτήματος αυτού με φορολογική εισφορά, διότι πραγματοποιούνταν στο πλαίσιο της ίδιας φορολογικής πράξεως. Επρόκειτο στη συγκεκριμένη περίπτωση για τον σύνδεσμο ανάμεσα στην έκπτωση των εισφορών και στη φορολόγηση των χρηματικών ποσών που οφείλονταν από τους ασφαλιστές κατ' εκτέλεση των συμβάσεων ασφάλειας γήρατος και ζωής και ο σύνδεσμος αυτός έπρεπε να προστατευθεί, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή του οικείου φορολογικού συστήματος.
- 58 Στην προκειμένη περίπτωση δεν υφίσταται όμως κανένας άμεσος σύνδεσμος αυτού του είδους μεταξύ της χορηγήσεως στους κατοικούντες στις Κάτω Χώρες μετόχους απαλλαγής από τον φόρο εισοδήματος για τα εισπραχθέντα μερίσματα και της

φορολογήσεως των εδρευουσών σε άλλα κράτη μέλη εταιριών. Πρόκειται για δύο διαφορετικές φορολογήσεις που αφορούν διαφορετικές κατηγορίες φορολογουμένων.

- 59 Όσον αφορά τα επιχειρήματα σχετικά με την απώλεια εσόδων που θα προξενούσε στο Βασίλειο των Κάτω Χωρών η χορήγηση στους κατοίκους του που είναι μέτοχοι εδρευουσών σε άλλα κράτη μέλη εταιριών απαλλαγής για τα μερίσματα, αρκεί να υπενθυμιστεί ότι η μείωση των φορολογικών εσόδων δεν μπορεί να θεωρηθεί ως επιτακτικός λόγος γενικού συμφέροντος του οποίου να μπορεί να γίνει επίκληση προς δικαιολόγηση μέτρου που είναι κατ' αρχήν αντίθετο προς μία από τις θεμελιώδεις ελευθερίες (βλ. σχετικώς, όσον αφορά το άρθρο 52 της Συνθήκης, προαναφερθείσα απόφαση ICI, σκέψη 28).
- 60 Άλλωστε, όσον αφορά το επιχείρημα που προβλήθηκε από την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και παρατίθεται στη σκέψη 53 της παρούσας αποφάσεως, αρκεί να αναφερθεί ότι η εισπραξη από φυσικό πρόσωπο που κατοικεί στις Κάτω Χώρες μερισμάτων από μετοχές ή εταιρικά μερίδια εταιριών που εδρεύουν σε άλλο κράτος μέλος δεν διαφεύγει συστηματικά της φορολογήσεως στην Ολλανδία εξαιτίας της παροχής απαλλαγής των μερισμάτων· αυτό θα συμβαίνει μόνον στην περίπτωση που ο υποκείμενος στην ολλανδική φορολογία εισοδήματος μέτοχος έχει εισπράξει από την εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος εταιρία μερίσματα των οποίων το ισόποσο σε ολλανδικά φιορίνια δεν υπερβαίνει τα 1 000 ή 2 000 NLG, για τα οποία παρέχεται η απαλλαγή, οπότε θα βρίσκεται στην ίδια θέση όπως αν είχε εισπράξει μερίσματα εγκατεστημένων στις Κάτω Χώρες εταιριών.
- 61 Όσον αφορά, τέλος, το επιχείρημα σχετικά με το ενδεχόμενο φορολογικό πλεονέκτημα που απορρέει για τους φορολογουμένους που εισπράττουν στις Κάτω Χώρες μερίσματα από μετοχές εταιριών που έχουν την έδρα τους σε άλλο κράτος μέλος, αρκεί να επισημανθεί ότι από πάγια νομολογία προκύπτει ότι καμία δυσμενής φορολογική μεταχείριση που είναι αντίθετη σε θεμελιώδη ελευθερία δεν μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει άλλων φορολογικών πλεονεκτημάτων, ακόμη και αν υποτεθεί ότι υφίστανται τέτοια πλεονεκτήματα [βλ. σχετικώς, όσον αφορά το άρθρο 52 της Συνθήκης, αποφάσεις της 28ης Ιανουαρίου 1986, 270/83, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1986, σ. 273, σκέψη 21· της 27ης Ιουνίου 1996, C-107/94, Asscher, Συλλογή 1996, σ. I-3089, σκέψη 53, και της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, C-307/97, Saint-Gobain ZN, Συλλογή 1999, σ. I-6161, σκέψη 54· βλ., όσον αφορά το άρθρο 59 της Συνθήκης ΕΚ

(νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 49 ΕΚ), απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 1999, C-294/97, Eurowings Luftverkehrs, Συλλογή 1999, σ. I-7447, σκέψη 44].

- 62 Στο πρώτο ερώτημα πρέπει συνεπώς να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 88/361 απαγορεύει νομοθετική διάταξη κράτους μέλους που, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, εξαρτά την απαλλαγή από τον φόρο εισοδήματος, στον οποίο υπόκεινται τα μερίσματα που διανέμονται σε μετόχους φυσικά πρόσωπα, από την προϋπόθεση ότι τα εν λόγω μερίσματα διανέμονται από εταιρίες που έχουν την έδρα τους στο εν λόγω κράτος μέλος.

Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

- 63 Ενόψει της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

- 64 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν επηρεάζεται η απάντηση στο πρώτο ερώτημα από το γεγονός ότι ο φορολογούμενος που ζητεί να του παρασχεθεί

φορολογική απαλλαγή αυτού του είδους είναι συνήθης μέτοχος ή μισθωτός που κατέχει τις μετοχές, για τις οποίες διανεμήθηκαν μερίσματα, στο πλαίσιο ενός προγράμματος αποταμιεύσεως εργαζομένων.

- 65 Όλοι οι μετασχόντες στη διαδικασία που υπέβαλαν παρατηρήσεις υποστήριξαν, συναφώς, ότι το γεγονός ότι το φυσικό πρόσωπο που ζητεί να του παρασχεθεί ένα φορολογικό πλεονέκτημα, όπως είναι η απαλλαγή των μερισμάτων, είναι συνήθης μέτοχος ή μισθωτός που απέκτησε τις μετοχές, για τις οποίες διανεμήθηκαν μερίσματα, στο πλαίσιο ενός προγράμματος αποταμιεύσεως εργαζομένων (werknemerssparingplan) είναι άνευ σημασίας για την απάντηση στα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα.
- 66 Πράγματι, μια εθνική νομοθετική διάταξη όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν επιτρέπει την απαλλαγή από τον φόρο των μερισμάτων που καταβάλλονται σε πρόσωπο που υπόκειται στην ολλανδική φορολογία εισοδήματος, εφόσον τα μερίσματα αυτά διανέμονται από εταιρία εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος, χωρίς να διακρίνει ανάλογα με το εάν ο φορολογούμενος είναι συνήθης κάτοχος μετοχών ή μισθωτός που απέκτησε τις μετοχές στο πλαίσιο ενός προγράμματος αποταμιεύσεως εργαζομένων.
- 67 Δεδομένου ότι στο πρώτο ερώτημα δόθηκε η απάντηση ότι μια τέτοια διάταξη συνιστά περιορισμό στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων που είναι αντίθετος προς το κοινοτικό δίκαιο, οποιαδήποτε και αν είναι η ιδιότητα του μετόχου, επιβάλλεται να δοθεί στο τρίτο ερώτημα η απάντηση ότι δεν έχει σημασία συναφώς εάν ο φορολογούμενος που ζητεί να του παρασχεθεί τέτοιου είδους απαλλαγή είναι συνήθης μέτοχος ή μισθωτός που κατέχει τις μετοχές, για τις οποίες διανεμήθηκαν μερίσματα, στο πλαίσιο ενός προγράμματος αποταμιεύσεως εργαζομένων.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 68 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ολλανδική, η Γαλλική, η Ιταλική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σε αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 11ης Φεβρουαρίου 1998 το Hoge Raad der Nederlanden, αποφαινεται:

Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 88/361/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 1988, για την εφαρμογή του άρθρου 67 της Συνθήκης, απαγορεύει νομοθετική διάταξη κράτους μέλους που, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, εξαρτά την απαλλαγή από τον φόρο εισοδήματος, στον οποίο υπόκεινται τα μερίσματα που διανέμονται σε μετόχους φυσικά πρόσωπα, από την προϋπόθεση ότι τα εν λόγω μερίσματα διανέμονται από εταιρίες που έχουν την έδρα τους στο εν λόγω κράτος μέλος.

Δεν έχει σημασία συναφώς εάν ο φορολογούμενος που ζητεί να του παρασχεθεί τέτοιου είδους απαλλαγή είναι συνήθης μέτοχος ή μισθωτός που κατέχει τις μετοχές, για τις οποίες διανεμήθηκαν μερίσματα, στο πλαίσιο ενός προγράμματος αποταμιεύσεως εργαζομένων.

Rodríguez Iglesias

Moitinho de Almeida

Sevón

Schintgen

Kapteyn

Gulmann

Puissochet

Jann

Ragnemalm

Wathelet

Macken

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 6 Ιουνίου 2000.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias